

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Лефтеров В.О., Третьякова Т.М.

СОЦІОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
(для студентів факультету психології,
політології та соціології)

Одеса
Фенікс
2019

УДК 316.354:005(073)

**Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
протокол від 25 жовтня 2019 року № 2**

Автори-укладачі: д-р психол. н., проф. *Лефтеров В.О.*
канд. політ. н., доц. *Третьякова Т.М.*

Рецензенти: д-р соц. н., проф. *Онисьук В.М.*
д-р філософ. н., проф. *Єременко О.М.*

Соціологія управління: навчально-методичний посібник (для студентів для студентів факультету психології, політології та соціології) / О.В. Лефтеров, Т.М. Третьякова – Одеса : НУ «ОЮА», 2019. – 36 с.

У навчально-методичному посібнику наведено матеріали для вивчення дисципліни «Соціологія управління» студентами першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Соціологія». Матеріали містять загальну характеристику курсу, плани лекційних і семінарських занять, тематику індивідуальних завдань і самостійної підготовки, контрольні питання, перелік рекомендованої літератури та методику оцінювання знань.

Рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю «Соціологія».

УДК 316.354:005(073)
© Лефтеров В.О., © Третьякова Т.М., 2019

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Соціологія управління» спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає закономірності, засоби, форми та методи цілеспрямованого впливу на соціальні відносини й процеси, що відбуваються в суспільстві та його підсистемах з метою впорядкування, підтримки, збереження оптимального функціонування й розвитку або зміни, переведення до іншого стану. Соціологія управління досліджує також природу управлінських відносин, з'ясовує соціальні цілі управління з погляду соціальних критеріїв, відповідності їх інтересам тих, ким управляють, аналізує соціальні наслідки управлінських рішень і дій.

Серед основних дидактичних одиниць навчального курсу наступні: соціологія управління; цілі управління; закони і методи управління; суб'єкт управління та його об'єкт; система управління; ієрархія управління; кадри управління; мистецтво управління; особисті та професійні якості керівника; оптимізація управління; організація управління; функції управління; управлінське рішення; програмно-цільові методи в управлінні; процес управління; саморегулювання і вплив в управлінні; стратегія управління; стиль управління; фактори управління; системний підхід в управлінні; контроль та зворотній зв'язок в управлінні; етика в управлінні; поділ праці в управлінні; мотивації в управлінні; ефективність управління.

Соціологія управління досліджує не лише зміст і функції, а й механізми і технології соціального управління (управління конкретними соціальними процесами) з метою виявлення можливостей його вдосконалення та оптимізації відповідно тих цілей і завдань, що виробляються у суспільстві (та його підсистемах) як до ближчих, так і більш далеких перспектив його розвитку.

Навчально-методичний посібник з дисципліни «Соціологія управління» призначений для студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Соціологія» і включає зміст курсу, плани семінарських занять, індивідуальні та самостійне завдання та питання до складання іспиту.

ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета дисципліни полягає у формуванні в студентів розуміння основ управління та управлінської діяльності, оволодінні навичками соціологічного аналізу управлінської галузі, а також засвоєнні закономірностей, методів і практичних технологій функціонування і реалізації управління в системі суспільних відносин.

Справжній курс є актуальним як для теорії, так і для практики наукових досліджень в сучасній соціології. Студенти можуть придбати додаткові навички соціологічного аналізу явища соціального управління і навички міждисциплінарного підходу до вивчення феномену управлінської діяльності.

В результаті освоєння дисципліни студенти мають здобути наступні **результати навчання:**

- оперувати понятійно-категоріальним апаратом соціології управління, орієнтуватися в основних світових і вітчизняних школах управління, концепціях і напрямках;
- використовувати знання з соціології управління в підготовці управлінських рішень, а також процесу та технологій їх прийняття;
- аналізувати важливі соціально-психологічні характеристики особи і колективу та вирішувати професійні, міжособистісні і внутрішньоособистісні проблеми засобами соціального управління;
- управляти поведінкою індивіда, групи і команди з метою підвищення ефективності діяльності організації;
- застосовувати інформаційно-комунікативні засоби управлінської діяльності;
- впроваджувати ефективні управлінські технології для удосконалення соціальної діяльності в різних умовах.

вміти:

- застосовувати отримані знання для аналізу фактів і подій дійсності з позицій соціального управління;
- представляти результати дослідницької та аналітичної роботи в ході виконання підсумкового завдання по курсу (есе, презентації).

мати навички (набути досвіду):

- роботи з науковою літературою з соціології управління, в тому числі іноземними мовами;
- здійснення інформаційного пошуку, написання рефератів, есе, оглядів, наукових доповідей, усних виступів, доповідей, презентацій по тематиці курсу з певної теми, розробка авторських моделей управління.

Методи проведення занять: лекції, практичні заняття. Форма контролю: іспит.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ тем и	Тема	Лекційні заняття (год.)		Практичні заняття (год.)		Самостій на робота (год.)
		очна	заочна	очна	заочна	очна
1.	Соціологія управління як наука	2		2		6
2.	Історія управлінської соціальної думки.	2		2		6
3.	Управління як вид соціальної діяльності	4		4		4
4.	Закони, принципи та методи управління.	2		2		4
5.	Особливості управління соціальними організаціями	4		4		6
6.	Інформаційно-комунікативні засади в управлінні	2		2		6
7.	Менеджмент соціальних і організаційних конфліктів	2		2		4
8.	Керівник та лідер в системі управління	2		2		6
9.	Соціально-психологічні складові ефективного керівника	4		4		6
10.	Прийняття управлінських рішень та організація командної роботи	4		4		6
11.	Кризове управління. Управління в умовах ризику та екстремальних ситуацій	2		2		6

	Всього:120	30		30		60
--	-------------------	-----------	--	-----------	--	-----------

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Соціологія управління як наука.

Об'єкт, предмет і основні категорії та завдання соціології управління. Управління як специфічний процес. Функції соціології управління. Спосіб соціальної дії, внутрішня властивість організованих соціальних спільностей. Суб'єктно-об'єктні відносини в процесі управління.

Взаємозв'язок соціології управління із загальною теорією управління, із прикладними та спеціальними соціологічними дисциплінами. Специфіка предмета соціології управління: соціальні механізми та способи управлінського впливу на свідомість, і поведінці людей (організацій, соціальних груп, суспільства), їх характеристики. Соціологія управління та менеджмент, їх подібність і розходження. Мета та завдання соціології управління як навчального курсу. Соціологія управління як предмет вивчення багатьох наук, але під кутом зору їх управлінських можливостей. Управління як наука і мистецтво.

Тема 2. Історія управлінської соціальної думки. Основні теоретичні школи соціології управління.

Передумови виникнення наукового управління. Управлінська революція. Новий тип управлінських відносин, їх сутність і зміст.

Історичні етапи становлення та розвитку управлінської думки, накопичення різних поглядів, уявлень і досвіду на кожному з них: 1) давній період, 2) індустріальний, 3) період систематизації, 4) інформаційний.

Основні школи управління. Зростання ролі “людського фактору” в теорії та практиці управління. Школи “людських відносин”, “соціальних систем”, “людських ресурсів” тощо.

Загальне і особливе у різних періодах і школах соціального управління. Управлінська революція на Заході в 60-80-і роки ХХ століття, її сутність і зміст. Історія розвитку управлінської науки в Україні, особливості її формування.

Тема 3. Управління як вид соціальної діяльності.

Об'єкт і суб'єкт управління. Поняття управління та управлінської діяльності. Управлінські відносини і управлінська діяльність. Органи управління, кадри управління, соціальні організації, управлінський процес. Якість впливу як єдність управлінських та організаційних відносин, залежне від вмісту управлінської та організаційної діяльності, доцільності дій суб'єктів управління та головних його складових (органів управління, соціальних організацій в цілому, окремих керуючих), приймають управлінські рішення і домагаються їх реалізації.

Соціологічний аналіз суб'єкта управління. Соціальні дії управлінського характеру і фактори, що їх детермінують. Цілепокладання як основна функція управління, основний засіб впливу та реалізації системного підходу. Конкретність і реальність цілей. Контрольованість реалізації цілей: необхідність достовірної інформації, у тому числі і зворотного, інформують суб'єкт управління про хід управлінського процесу. Узгодження цілей один з одним і з об'єктивними умовами діяльності і засобами самої організації. Модель комплексу цілей. Формування “дерева цілей”. Соціокультурний і етнопсихологічний контексти управлінської діяльності.

Стратегічне цілепокладання - змістовна сторона управління на концептуальній основі. Організація, планування, мотивація та стимулювання труда. Контроль та облік. Маркетинг як функція управління. Духовно-моральне, ідеологічне регулювання суспільного життя і нормативні соціальні норми як фіксатори кількісних і якісних параметрів суспільного життя, вектора її розвитку, критеріїв та показників, за допомогою яких він змінюється.

Система як безліч взаємодіючих елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках, що складають цілісне утворення, відкриті і закриті системи, системи великі і складні. Підтримка цілісності соціальної системи, її якісної визначеності на рівні не тільки саморегулювання, але й цілеспрямованого впливу. Соціальне партнерство і управління.

Тема 4. Закони, принципи та методи управління.

Найбільш загальні, суттєві і необхідні зв'язки, що вивчаються наукою управління. Єдність і відмінність керуючої і керованої

підсистем. Необхідність різноманітності, спеціалізації та інтеграції управління, пріоритетність соціальних цілей, зростання суб'єктивності, інтелектуальності в управлінні, домінування глобальних, генеральних, стратегічних цілей.

Принципи управлінської діяльності, що дозволяють формувати систему управління і підбирати сукупність методів, необхідних для досягнення цілей: єдиноначальності в прийнятті рішень і колегіальності при їх обговоренні; єдності впливу всіх методів управління для підтримки цілісності соціальної системи; поєднання галузевого та територіального управління; пріоритетності у досягненні стратегічних цілей; прогнозування результатів управління; мотивації праці; контролю і відповідальності за результати управління; раціонального підходу, підготовки, розстановки і використання кадрів управління та ін.

Пізнання і використання законів і принципів управління - необхідна умова його ефективності та раціональності. Сутність та специфіка методів управління. Комбінація різних методів управління (соціальних, економічних, соціально-психологічних, організаційно-адміністративних, самоврядних тощо) і досягнення стану їх динамічної рівноваги.

Принципи соціології управління: законності, об'єктивності, системності, комплексності, конкретності, принцип основної ланки та адресності.

Використання наукових методів (проектування, прогнозування, моделювання тощо) - основа підвищення ефективності і раціональності управління. Співвідношення самоврядування, саморегуляції і наукових методів управління. Необхідність поєднання різних методів - принцип управління.

Тема 5. Особливості управління соціальними організаціями.

Поняття “організація” та його три значення. Організація як система, що володіє внутрішньою структурою. Як стан впорядкованості сукупності елементів, структури системи, її внутрішня форма. Діяльність по створенню стану упорядкованості, цілісності системи. Дві форми організації - формальна і неформальна. Принципи їх проектування та розвитку.

Організаційна культура та управлінський інтелект. Зростання

їх ролі в управлінні - закономірність суспільного прогресу. Архітектоніка організаційної культури. Функції організаційної культури як функції соціального управління. Організаційна культура як інтеграційно-адаптивний фактор. Стан організаційної культури, критерії її оцінки

Стиль управління. Організаційні відносини, їх внутрішня структура: субординація, координація, контроль. Кадри управління. Поняття “професіоналізму” на всіх рівнях управління.

Тема 6. Інформаційно-комунікативні засади управлінської діяльності.

Поняття “інформація” і його роль в сучасному управлінні. Соціальна інформація як орієнтуюче знання про соціальну систему, процес забезпечення інформаційних потреб суспільства, найважливіша частина інтелектуальної власності. Закони та принципи збору, зберігання та аналізу інформації. Класифікація інформації за різними підставами: сферам життя, джерел надходження (зовнішня і внутрішня), формам носіїв, видам основних функцій управління (прогнозна, регулятивна, контрольно-навчальна та ін.)

Вимоги до інформації. Циркуляція інформації між об’єктом і суб’єктом управління. Засоби інтенсифікації інформації. Інформаційні технології в процесі інтелектуалізації суспільства. Інформація як сполучна ланка між керованою і керуючими підсистемами. Діалектика керованості і самоврядності у соціальних системах.

Тема 7. Менеджмент соціальних і організаційних конфліктів.

Сутність організаційних конфліктів. Конфлікт та криза. Природа соціального конфлікту на організаційному рівні за К. Марксом. Концепція соціального конфлікту Л. Козера. Суб’єкти конфліктів в соціальній організації. Класифікації конфліктів. Структура соціального конфлікту. Позитивні та негативні функції конфлікту в організації. Поняття «системного» та «соціального» конфлікту в підході Д. Локвуда.

Стадії управління конфліктом. Адміністративні, економічні, соціально-психологічні засоби управління конфліктами в

соціальних організаціях. Інноваційні способи та інструменти вирішення конфліктів в організації. Залежність соціальних конфліктів в організації від системних конфліктів на інституціональному рівні суспільства. Соціальні технології попередження та профілактики конфліктів в організації.

Тема 8. Керівник та лідер в системі управління.

Суб'єкт управлінських рішень та дії. Управлінські рішення. Визначення понять «керівник» та «лідер». Елементи керівництва. Стили керівництва. Характеристики демократичного стилю керівництва. Соціальні взаємодії між керівником та підлеглими. Ціннісний аспект здійснення керівництва.

Функції керівника. Модель ефективного керівництва. Авторитет керівника. Освітньо-теоретична та практична компетентність керівника. Відповідальність та креативність як важливі особистісно-професійні якості керівника. Значення різних галузей знань для керівництва організацією. Соціальні умови довіри співробітників організації до керівника. Функції та роль лідера. Лідерські якості керівника. Основні концепції лідерства. Лідерство та неформальні відносини в організації. Лідерське мислення та новаторство. Курси та програми лідерства.

Тема 9. Соціально-психологічні складові ефективного керівника.

Основні соціально-психологічні складові діяльності ефективного керівника: сприйняття і саморефлексія керівника; комунікативної діяльності і встановлення зворотного зв'язку; мотивації, моніторингу та розвитку персоналу; управлінні стресом і кризовому управлінні; прийнятті управлінського рішення; формуванні команди. Морально-психологічні характеристики ефективного лідера.

Прогресивний і ефективний стиль управління. Ситуаційна модель Ф. Фідлера. Вимог до особистості керівника, що сприяють їх управлінської продуктивності. Відповідальність і креативність як важливі особистісно-професійні якості керівника.

Тема 10. Прийняття управлінських рішень та організація командної роботи.

Управлінське рішення як найважливіший тип управлінської та організаційної діяльності. Умови для прийняття управлінського рішення: оцінка проблемної ситуації, збір необхідної інформації, визначення обмежень для реалізації мети, різнобічні прогнозні дані, вибір альтернатив.

Об'єктивні і суб'єктивні риси прийнятого рішення. Необхідність усвідомлення його людьми, на яких воно спрямоване. Прийняття рішення як процес: не випадкового вибору, переваги одного іншому, вольовий акт, оцінка та прогнозування можливих наслідків і т. п.

Різні підстави для класифікації управлінських рішень, фактори, що впливають на прийняття рішень, принципи, що склалися в цьому процесі.

Технології прийняття рішення (по кроках). Різноманіття прийомів і методів прийняття та реалізації ефективних управлінських рішень. Залежність їх набору або комбінації від достовірності управлінських знань і мистецтва управління.

Тема 11. Кризове управління. управління в умовах ризику та екстремальних ситуацій.

Поняття екстремальної ситуації та кризового управління. Основні напрями управлінської діяльності в екстремальній ситуації. Управління ризиками, як система організаційно-економічних і соціально-психологічних заходів. Кількісний аналіз ризиків. Стратегії для негативних ризиків і загроз

Попередження небезпеки надзвичайної ситуації. Боротьба з небезпекою, яка виникає в умовах екстремальної ситуації. Ліквідація небезпечних наслідків екстремальної ситуації. Соціальна технологія управлінської діяльності в екстремальних ситуаціях

Управління стресом, як складова кризового управління. Технології кризового управління.

Поняття та різновиди соціальних технологій. Соціальні технології як способи вдосконалення управлінської діяльності. Розглядання соціальних технологій с позицій соціального конструювання реальності. Соціальне передбачення та соціальне прогнозування. Прогнозування в управлінській діяльності. Різновиди соціального прогнозування.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Соціологія управління як наука.

1. Об'єкт, предмет і основні категорії та завдання соціології управління.
2. Управління як специфічний процес.
3. Функції соціології управління.
4. Спосіб соціальної дії, внутрішня властивість організованих соціальних спільностей.
5. Суб'єктно-об'єктні відносини в процесі управління.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Розвиток наук «Соціологія» та «Управління» як бази виникнення «Соціології управління».
- Специфіка соціологічного підходу до управління
- Методи «Соціології управління»
- Місце «Соціології управління в структурі соціальних наук»

Рекомендована література:

Основна: [1, 2,3, 5, 6, 7, 8,];

Додаткова: [1, 3, 5, 6, 12, 20, 23, 25, 26, 27, 32, 33];

Тема 2. Історія управлінської соціальної думки. Основні теоретичні школи соціології управління.

1. Передумови виникнення наукового управління.
2. Управлінська революція.
3. Новий тип управлінських відносин, їх сутність і зміст.
4. Історичні етапи становлення та розвитку управлінської думки, накопичення різних поглядів, уявлень і досвіду на кожному з них: 1) давній період, 2) індустріальний, 3) період систематизації, 4) інформаційний.
5. Основні школи управління.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Зростання ролі «людського фактору» в теорії та практиці управління;
- Школа «людських відносин»;
- Школа «людських ресурсів»;

- Школа «соціальних систем».

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 5, 6, 7, 9];

Додаткова: [1, 2, 5, 14, 17, 22, 24, 28, 31, 35];

Тема 3. Управління як вид соціальної діяльності.

1. Об'єкт і суб'єкт управління.
2. Поняття управління та управлінської діяльності
3. Управлінські відносини і управлінська діяльність.
4. Органи управління, кадри управління, соціальні організації, управлінський процес.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Поняття управління та управлінської діяльності;
- Соціологічний аналіз суб'єкта управління;
- Соціальні взаємодії і відносини в управлінській діяльності;
- Функції управління.

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8];

Додаткова: [1, 6, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 27, 32, 33, 36];

Тема 4. Закони, принципи та методи управління.

1. Найбільш загальні, суттєві і необхідні зв'язки, що вивчаються наукою управління.
2. Єдність і відмінність керуючої і керованої підсистем.
3. Необхідність різноманітності, спеціалізації та інтеграції управління, пріоритетність соціальних цілей, зростання суб'єктивності, інтелектуальності в управлінні, домінування глобальних, генеральних, стратегічних цілей.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Принципи оптимізації управління та делегування повноважень;
- Адміністративні, законодавчі та економічні методи соціального управління;
- Наукові методи соціального управління (моделювання,

програмування, експерименту, інформаційних технологій тощо);

- Соціальні норми в управлінні;
- Роль соціальних інститутів в управлінні суспільством.

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7];

Додаткова: [2, 3, 6, 7, 8, 11, 12, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 33, 36, 37];

Тема 5. Особливості управління соціальними організаціями.

1. Поняття “організація” та його три значення.
2. Організація як система, що володіє внутрішньою структурою. Як стан впорядкованості сукупності елементів, структури системи, її внутрішня форма.
3. Діяльність зі створення упорядкованості та цілісності системи. Дві форми організації - формальна і неформальна. Принципи їх проектування та розвитку.
4. Організаційна культура та управлінський інтелект.
5. Функції організаційної культури як функції соціального управління.
6. Стили управління.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Організаційна культура та управлінський інтелект;
- Концепції управління персоналом організації;
- Кадрова політика організації: поняття, типи, етапи побудови;
- Стратегічне організаційне управління;
- Управління нововведеннями (інноваціями) в організації.

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9];

Додаткова: [1, 6, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 25, 27, 32, 33, 34, 35];

Тема 6. Інформаційно-комунікативні засади управлінської діяльності

1. Поняття “інформація” і його роль в сучасному управлінні.
2. Соціальна інформація як орієнтуюче знання про соціальну систему, процес забезпечення інформаційних потреб суспільства, найважливіша частина інтелектуальної власності.
3. Закони та принципи збору, зберігання та аналізу інформації.
4. Класифікація інформації за різними підставами: сферам життя, джерел надходження (зовнішня і внутрішня), формам носіїв, видам основних функцій управління (прогнозна, регулятивна, контрольно-навчальна та ін.)
5. Вимоги до інформації.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Циркуляція інформації між об’єктом і суб’єктом управління;
- Засоби інтенсифікації інформації;
- Інформаційні технології в процесі інтелектуалізації суспільства;
- Діалектика керованості і самоврядності в соціальних системах.

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9];

Додаткова: [3, 4, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 30, 32, 34];

Тема 7. Менеджмент соціальних і організаційних конфліктів.

1. Сутність організаційних конфліктів.
2. Природа соціального конфлікту на організаційному рівні за К. Марксом.
3. Концепція соціального конфлікту Л. Козера.
4. Суб’єкти конфліктів в соціальній організації.
5. Класифікації конфліктів.
6. Структура соціального конфлікту.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Основні положення теорії конфліктного менеджменту;
- Технології регулювання управлінських конфліктів: інформаційні, комунікативні, соціально-психологічні, організаційні.
- Інституціоналізація організаційно-управлінського конфлікту

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9];

Додаткова: [3, 7, 8, 9, 13, 14-20, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 37];

Тема. 8. Керівник та лідер в системі управління

1. Суб'єкт управлінських рішень та дії.
2. Управлінські рішення.
3. Визначення понять «керівник» та «лідер».
4. Елементи керівництва.
5. Стили керівництва.
6. Функції та роль лідера
7. Основні концепції лідерства

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Лідерське мислення та новаторство;
- Курси та програми лідерства.

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9];

Додаткова: [2, 3, 4, 8, 12-23, 27, 30, 32, 33, 34, 36, 38];

Тема 9. Соціально-психологічні складові ефективного керівника.

1. Основні соціально-психологічні складові діяльності ефективного керівника: сприйняття і саморефлексія керівника; комунікативної діяльності і встановлення зворотного зв'язку; мотивації, моніторингу та розвитку персоналу; управлінні стресом і кризовому управлінні; прийнятті управлінського рішення; формуванні команди
2. Морально-психологічні характеристики ефективного

лідера.

3. Прогресивний і ефективний стиль управління.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Ситуаційна модель Ф. Фідлера;
- Креативність як особистісно-професійна якість;
- Відповідальність – соціально-психологічна характеристика керівника;

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9];

Додаткова: [2, 3, 4, 8, 12-23, 27, 30, 32, 33, 34, 36, 38];

Тема 10. Прийняття управлінських рішень та організація командної роботи.

1. Управлінське рішення як найважливіший тип управлінської та організаційної діяльності.
2. Умови для прийняття управлінського рішення.
3. Об'єктивні і суб'єктивні риси прийнятого рішення.
4. Класифікація управлінських рішень.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Типологічна характеристика управлінських рішень;
- Фактори впливу на прийняття управлінських рішень;
- Технології прийняття управлінських рішень.

Рекомендована література:

Основна: [1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9];

Додаткова: [3, 8, 11-15, 17-20, 23, 25-28, 30-34, 36, 37];

Тема 11. Кризове управління. управління в умовах ризику та екстремальних ситуацій.

1. Поняття екстремальної ситуації та кризового управління.
2. Основні напрями управлінської діяльності в екстремальній ситуації.
3. Управління ризиками, як система організаційно-економічних і соціально-психологічних заходів.
4. Стратегії для негативних ризиків і загроз

5. Соціальне передбачення та соціальне прогнозування
6. Різновиди соціального прогнозування

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

- Типологічна характеристика екстремальних ситуацій;
- Боротьба з небезпекою в екстремальних ситуаціях;
- Попередження небезпеки надзвичайної ситуації.

Рекомендована література:

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9];

Додаткова: [3, 4, 9, 11-15, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 35, 36, 37];

САМОСТІЙНА РОБОТА

Тема 1. Соціологія управління як наука.

1. Взаємозв'язок соціології управління із загальною теорією управління.
2. Взаємозв'язок із прикладними та спеціальними соціологічними дисциплінами.
3. Специфіка предмета соціології управління: соціальні механізми та способи управлінського впливу на свідомість і поведінку людей (організацій, соціальних груп, суспільства).
4. Соціологія управління та менеджмент, їх подібність і розходження.
5. Управління як наука і мистецтво.

Тема 2. Історія управлінської соціальної думки.

1. Основні теоретичні школи соціального управління.
2. Загальне і особливе у різних періодах і школах соціального управління.
3. Управлінська революція на Заході в 60-80-і роки XX століття, її сутність і зміст.
4. Історія розвитку управлінської науки в Україні, особливості її формування.

Тема 3. Управління як вид соціальної діяльності.

1. Соціологічний аналіз суб'єкта управління.
2. Соціальні дії управлінського характеру і фактори, що їх детермінують.
3. Цілепокладання як основна функція управління.
4. Конкретність і реальність цілей.
5. Модель комплексу цілей. Формування “дерева цілей”.
6. Соціокультурний і етнопсихологічний контексти управлінської діяльності.
7. Маркетинг як функція управління.
8. Соціальне партнерство і управління.

Тема 4. Закони, принципи та методи управління.

1. Пізнання і використання законів і принципів управління.
2. Сутність та специфіка методів управління.

3. Комбінація різних методів управління(соціальних, економічних, соціально-психологічних, організаційно-адміністративних, самоврядних і т. п.) і досягнення стану їх динамічної рівноваги.

4. Принципи соціології управління: законності, об'єктивності, системності, комплексності, конкретності, принцип основної ланки та адресності.

5. Використання наукових методів (проектування, прогнозування, моделювання тощо).

6. Стіввідношення самоврядування, саморегуляції і наукових методів управління.

Тема 5. Особливості управління соціальними організаціями.

1. Організаційна культура як інтеграційно-адаптивний фактор.

2. Стан організаційної культури, критерії її оцінки.

3. Стиль управління.

4. Організаційні відносини, їх внутрішня структура: субординація, координація, контроль.

5. Кадри управління. Поняття “професіоналізму” на всіх рівнях управління.

Тема 6. Інформаційно-комунікативні засади управлінської діяльності

1. Інформація як сполучна ланка між керованою і керуючими підсистемами.

2. Принцип повноти інформації.

3. Фактори викривлення інформації.

4. Інформаційно-комунікативні основи управління.

Тема 7. Менеджмент соціальних і організаційних конфліктів.

1. Позитивні та негативні функції конфлікту в організації.

2. Поняття «системного» та «соціального» конфлікту в підході Д. Локвуда.

3. Стадії управління конфліктом.

4. Адміністративні, економічні, соціально-психологічні

засоби управління конфліктами в соціальних організаціях.

5. Інноваційні способи та інструменти вирішення конфліктів в організації.

6. Залежність соціальних конфліктів в організації від системних конфліктів на інституціональному рівні суспільства.

7. Соціальні технології попередження та профілактики конфліктів в організації.

Тема. 8. Керівник та лідер в системі управління

1. Характеристики демократичного стилю керівництва.

2. Соціальні взаємодії між керівником та підлеглими.

3. Ціннісний аспект здійснення керівництва.

4. Функції керівника;.

5. Модель ефективного керівництва.

6. Авторитет керівника.

7. Освітньо-теоретична та практична компетентність керівника.

8. Основні концепції лідерства.

Тема 9. Соціально-психологічні складові ефективного керівника.

1. Сутність соціально-психологічних характеристик управління.

2. Особливості соціальних мотивів управління.

3. Вплив психологічних особливостей керівника на управління.

4. Соціально-психологічний вплив на комунікацію в управлінській діяльності.

5. Відповідальність і креативність як важливі особистісно-професійні якості керівника.

Тема 10. Прийняття управлінських рішень та організація командної роботи.

1. Прийняття рішення як процес: не випадкового вибору, переваги одного іншому, вольовий акт, оцінка та прогнозування можливих наслідків тощо.

2. Різні підстави для класифікації управлінських рішень.

3. Фактори, що впливають на прийняття рішень.

4. Принципи, що склалися в цьому процесі.
5. Різноманіття прийомів і методів прийняття та реалізації ефективних управлінських рішень.
6. Залежність їх набору або комбінації від достовірності управлінських знань і мистецтва управління.

Тема 11. Кризове управління. управління в умовах ризику та екстремальних ситуацій.

1. Сутність поняття кризового управління.
2. Попередження небезпеки надзвичайної ситуації.
3. Боротьба з небезпекою, яка виникає в умовах екстремальної ситуації.
4. Ліквідація небезпечних наслідків екстремальної ситуації.
5. Соціальна технологія управлінської діяльності в екстремальних ситуаціях.
6. Управління стресом, як складова кризового управління.
7. Технології кризового управління.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Виконання письмового індивідуального завдання або мультимедійної презентації є обов'язковою вимогою у вивченні курсу «Соціологія управління». Обсяг завдання складає 10-15 сторінок тексту (шрифт *Times New Roman*, 1,5) або 15-25 слайдів.

Теми індивідуальних завдань:

1. Причини появи нової галузі наукового знання - соціології управління.
2. Теорія і методологія соціології управління.
3. Вклад М. Вебера в становлення соціології управління.
4. Закон інтеграції в управлінні.
5. Закон економії часу в управлінні.
6. Закон пріоритетності соціальних цілей в управлінні.
7. Об'єктивно-суб'єктивна природа управлінських відносин.
8. Стратегічне цілепокладання - ресурс антикризового управління.
9. Соціальна анемія: управлінські шляхи подолання.
10. Інформаційне забезпечення соціального управління.
11. Закони та принципи збору, зберігання та аналізу інформації.
12. Система соціального управління: шляхи удосконалення.
13. Організаційні відносини і організаційна діяльність. Проблеми оптимізації.
14. Системний аналіз управлінських відносин (Т. Парсонс, Г. Саймон).
15. Бюрократія в системі управлінських відносин
16. Лідерство в системі управлінських відносин. Соціологічні теорії лідерства
17. Теорія прийняття рішень в соціальному управлінні.
18. Управлінське рішення: шляхи оптимізації прийняття та реалізації.
19. Технології підвищення ефективності соціального управління.
20. Державне управління як система.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Об'єкт, предмет і основні категорії та завдання соціології управління.
2. Управління як специфічний процес.
3. Функції соціології управління.
4. Спосіб соціальної дії, внутрішня властивість організованих соціальних спільностей.
5. Суб'єктно-об'єктні відносини в процесі управління.
6. Взаємозв'язок соціології управління із загальною теорією управління, із прикладними та спеціальними соціологічними дисциплінами.
7. Специфіка предмета соціології управління.
8. Соціологія управління та менеджмент, їх подібність і розходження.
9. Передумови виникнення наукового управління.
10. Управлінська революція.
11. Історичні етапи становлення та розвитку управлінської думки.
12. Історія розвитку управлінської науки в Україні, особливості її формування.
13. Управління як вид соціальної діяльності.
14. Об'єкт і суб'єкт управління.
15. Поняття управління та управлінської діяльності.
16. Управлінські відносини і управлінська діяльність.
17. Органи управління, кадри управління, соціальні організації, управлінський процес.
18. Соціологічний аналіз суб'єкта управління.
19. Соціальні дії управлінського характеру і фактори, що їх детермінують.
20. Цілепокладання як основна функція управління.
21. Модель комплексу цілей. Формування "дерева цілей".
22. Соціокультурний і етнопсихологічний контексти управлінської діяльності.
23. Маркетинг як функція управління.
24. Духовно-моральне, ідеологічне регулювання суспільного життя.
25. Соціальне партнерство і управління.

26. Закони, принципи та методи управління.
27. Принципи управлінської діяльності.
28. Сутність та специфіка методів управління.
29. Принципи соціології управління: законності, об'єктивності, системності, комплексності, конкретності, принцип основної ланки та адресності.
30. Використання наукових методів (проектування, прогнозування, моделювання тощо).
31. Поняття "організація" та його три значення.
32. Організація як система, що володіє внутрішньою структурою.
33. Організаційна культура та управлінський інтелект.
34. Архітектоніка організаційної культури.
35. Функції організаційної культури як функції соціального управління.
36. Характеристика стилю управління.
37. Організаційні відносини, їх внутрішня структура: субординація, координація, контроль.
38. Кадри управління.
39. Поняття "професіоналізму" на всіх рівнях управління.
40. Поняття "інформація" і його роль в сучасному управлінні.
41. Соціальна інформація як орієнтуюче знання про соціальну систему.
42. Закони та принципи збору, зберігання та аналізу інформації.
43. Класифікація інформації за різними підставами: сферам життя, джерел надходження, формам носіїв, видам основних функцій управління.
44. Вимоги до інформації для прийняття рішення.
45. Циркуляція інформації між об'єктом і суб'єктом управління.
46. Засоби інтенсифікації інформації.
47. Інформаційні технології в процесі інтелектуалізації суспільства.
48. Сутність організаційних конфліктів.
49. Співвідношення понять «конфлікт» та «криза».
50. Природа соціального конфлікту на організаційному рівні за К. Марксом.

51. Концепція соціального конфлікту Л. Козера.
52. Суб'єкти конфліктів в соціальній організації.
53. Класифікації конфліктів.
54. Структура соціального конфлікту.
55. Позитивні та негативні функції конфлікту в організації.
56. Поняття «системного» та «соціального» конфлікту в підході Д. Локвуда.
57. Стадії управління конфліктом.
58. Інноваційні способи та інструменти вирішення конфліктів в організації.
59. Соціальні технології попередження та профілактики конфліктів в організації.
60. Визначення понять «керівник» та «лідер».
61. Елементи керівництва.
62. Стили керівництва.
63. Характеристики демократичного стилю керівництва.
64. Ціннісний аспект здійснення керівництва.
65. Функції керівника.
66. Функції та роль лідера.
67. Лідерські якості керівника.
68. Основні концепції лідерства.
69. Лідерське мислення та новаторство.
70. Основні соціально-психологічні складові діяльності ефективного керівника.
71. Морально-психологічні характеристики ефективного лідера.
72. Управлінське рішення як найважливіший тип управлінської та організаційної діяльності.
73. Умови для прийняття управлінського рішення.
74. Об'єктивні і суб'єктивні риси прийнятого рішення.
75. Класифікація управлінських рішень.
76. Кризове управління в умовах ризику та екстремальних ситуацій.
77. Поняття екстремальної ситуації та кризового управління.
78. Основні напрями управлінської діяльності в екстремальній ситуації.
79. Управління ризиками, як система організаційно-економічних і соціально-психологічних заходів.

- 80. Стратегії для негативних ризиків і загроз.
- 81. Попередження небезпеки надзвичайної ситуації.
- 82. Боротьба з небезпекою, яка виникає в умовах екстремальної ситуації.
- 83. Ліквідація небезпечних наслідків екстремальної ситуації.
- 84. Соціальна технологія управлінської діяльності в екстремальних ситуаціях.
- 85. Управління стресом, як складова кризового управління.
- 86. Технології кризового управління.
- 87. Поняття та різновиди соціальних технологій.
- 88. Соціальне передбачення та соціальне прогнозування.
- 89. Прогнозування в управлінській діяльності.
- 90. Різновиди соціального прогнозування.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних (як правило) індивідуальних завданнях; обґрунтованість висновків, а також самостійність та повнота вирішення практичних завдань та аналізу матеріалів; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування студентів, вирішення практичних завдань, тестові завдання (для зацікавленості у навчанні, розвитку здібностей студента може бути передбачено виконання інших, індивідуальних для кожного студента завдань).

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоєності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: контрольна робота, колоквіум експрес-контроль на лекціях, тестове опитування, співбесіда (усне спілкування).

Підсумковий контроль у формі іспиту.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

При проведенні іспиту відповідь студента оцінюється таким чином:

Відмінно – повна вірна відповідь на всі основні (три) та додаткові питання;

Добре – повна вірна відповідь на 2 основні питання, неповна або не зовсім вірна відповідь на одне з основних питань та (або) додаткові питання;

Задовільно – повна вірна відповідь на 1 основне питання за умови неповної або не зовсім вірної відповіді на одне з основних питань та (або) додаткові питання, чи відсутність відповіді на одне з основних питань;

Не задовільно – відповідь відсутня або відповідь є помилковою на два або три основні питання.

ШКАЛА ЗА ЕСТS

Сума балів	Оцінка за 7-бальною шкалою	Оцінка за 4-бальною шкалою	
		екзамен	залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Кулініч І.О. Психологія управління: підручник: рекомендовано МОН України / І.О. Кулініч. - К.: Знання, 2011.- 415 с.
2. Психологія управління : навч. посібник : рекомендовано МОН України / за заг. ред. Д. І. Дзвінчука. - Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. - К. : СІК ГРУП Україна, 2013. - 293 с.
3. Бабосов, Е.М. Социология управления. Текст. / Е.М. Бабосов /- Минск, 2001.
4. Галкина Т.П. Социология управления: от группы к команде: учеб. пособие по спец. «Менеджмент». – М.: Финансы и статистика, 2001. – 222 с.
5. Граждан В. Д. Социология управления: учебник для студ. вузов / В. Д. Граждан. – М.: Кнорус, 2008. – 512 с.
6. Зинченко Г. П. Социология управления: учеб. пособие для студентов вузов / Г. П. Зинченко. – Ростов-н/Д.: Феникс, 2004. – 384 с.
7. Зборовский Г. Е. Социология управления: учеб. пособие для студентов гуманитар. (несоциол.) спец. / Г. Е. Зборовский, Н. Б. Костина. – М.: Гардарики, 2004. – 272 с.
8. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 464 с.
9. Мизес Л. фон. Бюрократия / Людвиг фон Мизес ; пер. с англ. Е. Журавская ; под ред. Б. Пинскера; науч. Ред. Р. Левита. – Челябинск : Социум, 2006 – 200 с.

ДОДАТКОВА:

1. Абдеев Р. Ф. Механизм управления, его генезис и системообразующая роль / Р. Ф. Абдеев // Философские науки. – 1990. – №4. – С.105-113.
2. Алехина И. Имидж и этикет делового человека. - М., 1996.
3. Арская Л. П. Японские секреты управления. - М., 1991.
4. Архипова Н. А., Кульба В. В. Управление в чрезвычайных

ситуациях. - М., 1994.

5. Бобрышев Д. Н., Семенцов С. Л. История управленческой мысли. - М., 1985.

6. Бобрышев Д. Н. Основные категории теории управления. - М., 1986.

7. Вайсман А. Стратегия маркетинга. Стратегия менеджмента. - М., 1995.

8. Валуев С. А., Игнатьева А. В. Организационный менеджмент. - М., 1993.

9. Веснин В. Р. Основы менеджмента. - М., 1996. 486

10. Вильсон В. Наука государственного управления / В. Вильсон // Классики теории государственного управления. Американская школа ; под ред. Дж. Шафритца, А. Хайда. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – С. 24–43.

11. Виханский О. С. Стратегическое управление. - М.: МГУ, 1995.

12. Гаєвська О. Б. Управління як соціальний феномен / О. Б. Гаєвська. – К. : Вид-во КНЕУ, 2000. – 168 с.

13. Гончаров В. В. Руководство для высшего управленческого персонала. - М., 1993.

14. Грейсон Д., О'Делл. Американский менеджмент на пороге XXI века. - М., 1991.

15. Гроув Э. С. Высокоэффективный менеджмент. - М., 1996.

16. Гуднау Ф. Политика и управление / Ф. Гуднау // Классики теории государственного управления. Американская школа / [Под ред. Дж. Шафритца, А. Хайда.] – М. : Изд-во МГУ, 2003. – С. 43–47.

17. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / [За заг. ред. В. Б. Авер'янова.] – К. : Факт, 2003. – 384 с.

18. Дизель П., Раньян У. Поведение человека в организации. - М., 1993.

19. Егоршин А. П. Управление персоналом. - Н. Новгород, 1997.

20. Каменская В. Г. Социально-психологические основы управленческой деятельности: учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по напрavl. и спец. психологии. – М.: Academia, 2002. – 156 с.

21. Ключ к власти: [Практическое пособие для политических и общественных деятелей] / А. Н. Колесников (рук. авт. коллектива), Е. А. Алехина, М. И. Горбачев и др. – М.: Терра-Спорт, 1999. – 415 с.

22. Кнорринг В. И. (в соавторстве). Общий и специальный менеджмент. – М.: РАГС, 1997.

23. Ковалев В. Н. Социология управления социальной сферой: учеб. пособие для вузов / В. Н. Ковалев ; Моск. гос. соц. ун-т М-ва труда и соц. развития РФ. – М.: Академический проект, 2003. – 240 с.

24. Коротков Э. М. Концепция менеджмента. – М., 1996.

25. Кнорринг В. И. Искусство управления. – М., 1997.

26. Крушанов А. А. К вопросу о природе управления / А. А. Крушанов // Информация и управление. Философско-методологические аспекты ; отв. ред. Л. Г. Антипенко, В. И. Кремьянский. – М. : Наука, 1985. – С.245-273.

27. Лебедев В. И. Психология и управление. – М., 1990.

28. Менеджмент и рынок: германская модель / Под ред. У. Рора и С. Долгова. – М., 1995.

29. Мескол М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. – М., 1994.

30. Психология лидерства: хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. – Минск: Харвест, 2004. – 368 с.

31. Реформування державного управління в Україні: Проблеми і перспективи / [За заг. ред. В. В. Цветкова]. – К. : Оріони, 1998. – 362 с.

32. Розанова В. А. Психология управления. – М., 1997.

33. Управление – это наука и искусство: А. Файоль, Г. Эмерсон, Ф. Тейлор, Г. Форд. – М. : Изд-во Республика, 1992 – 351 с.

34. Устюжанин А. П., Утюмов Ю. А. Социально-психологические аспекты управления коллективом. – М., 1993.

35. Цветков В. В., Горбатенко В. П. Демократія-Управління-Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства: Монографія. К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 248 с.

36. Шипунов В. Г., Кишкель Е. Н. Основы управленческой деятельности. – М., 1996.

37.Эддоус М. Методы принятия решений / М. Эддоус, Р. Стэнсфилд ; пер. с англ. И.И. Елисеевой. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 590 с.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	3
Заплановані результати навчання	4
Структура навчальної дисципліни	6
Програма навчальної дисципліни	7
Теми практичних занять	14
Самостійна робота	21
Індивідуальні завдання	25
Питання до іспиту	26
Форми підсумкового контролю успішності студентів	30
Критерії оцінювання	30
Шкала за ECTS	31
Рекомендована література	32

Навчальне видання

**Василь Олександрович Лефтеров
Третякова Тетяна Миколаївна**

СОЦІОЛГІЯ УПРАВЛІННЯ

Навчально-методичний посібник
(для студентів факультету психології,
політології та соціології)

Українською мовою

Підписано до друку 04.11.2019. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Cambria. Цифровий друк. Умовн. друк. арк. 1,9. Тираж
50 прим. Замовлення № 1810-20

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс» (Свідоцтво суб'єкта
видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02). Україна, м. Одеса,
65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777591 e-mail: fenix-
izd@ukr.net